TilurÃ° Ã•rstÃÃ°a â?? um sÃ¶gur Ã¡ einfÃ¶ldu mÃ¡li

BÃ³kin *Ã•rstÃÃ°ir* eftir KarÃtas Hrundar PÃ¡lsdÃ³ttur kom Ãºt Ã¡riÃ° 2020 og Ã¡ eftir fylgdu bÃ¦kurnar *Dagatal* og *VikuspÃ¡*. Ã• bÃ³kunum eru stuttar og aÃ°gengilegar sÃ¶gur Ã¡ einfÃ¶ldu mÃ¡li sem henta Ã¾eim sem leggja stund Ã¡ Ãslensku sem annaÃ° mÃ¡l. BÃ¦kurnar styÃ°ja hvort tveggja viÃ° tungumÃ¡la- og menningarlÃ¦si og hlutu Ã¾Ã¦r viÃ°urkenningu Ã•slenskrar mÃ¡lnefndar Ã¡riÃ° 2022. HÃ¶fundur gerir hÃ©r grein fyrir tilurÃ° *Ã•rstÃÃ°a*.

MarkmiÃ° og samhengi

Ã• upphafi setti Ã©g mÃ©r skÃ½rt markmiÃ°: AÃ° skrifa Ã¡hugaverÃ°ar sÃ¶gur fyrir fullorÃ°iÃ° fÃ³lk sem leggur stund Ã¡ Ãslensku sem annaÃ° mÃ¡l. SÃ¶gur sem tÃ¦kju miÃ° af Ã¾Ã¶rfum Ã¾eirra og fjÃ¶lbreyttum bakgrunni. SÃ¶gur sem vÃ¦ru Ã³lÃkar aÃ° innihaldi og stÃl, hÃ¶fÃ°uÃ°u til lesenda og styddu viÃ° lestrargleÃ°i Ã¾eirra meÃ° Ã¾vÃ aÃ° veita Ã¾eim aukiÃ° val. SÃ¶gur sem vÃ¦ru Ã¡ einfÃ¶ldu mÃ¡li svo lesendur Ã¾yrftu ekki stÃ¶Ã°ugt aÃ° fletta upp Ã orÃ°abÃ³k. Ã?aÃ° var ljÃ³st aÃ° sÃ¶gurnar Ã¾yrftu aÃ° vera Ã¡ viÃ°eigandi getustigi, hvaÃ° varÃ°ar Ãslenskan orÃ°aforÃ°a og mÃ¡lfrÃ¦Ã°i. Ã?etta var upp Ãºr 2018 en Ã¾Ã¡ hafÃ°i enginn gefiÃ° Ãºt skÃ¡ldskap Ã¡ Ãslensku meÃ° sÃ©rstaka Ã¡herslu Ã¡ einfalt mÃ¡l.

Til aÃ° setja stÃ¶Ã°u Ã•slands Ã alÃ¾jÃ³Ã°legt samhengi Ã¾Ã¡ eru hÃ¡tt Ã hundraÃ° Ã¡r sÃÃ°an frÃ¦Ã°imenn hÃ³fu aÃ° setja fram formÃºlur til aÃ° meta auÃ°lÃ¦si enskra texta og Ã dag geta vefsÃÃ°ur mÃ¦lt getustig Ã¾eirra Ã¡ fÃ¡einum sekÃºndum. Ã• Ã¾essum mÃ¦lingum eru Ã¾Ã³ gjarnan Ã¾eir vankantar aÃ° litiÃ° er Ã¡ formgerÃ° tungumÃ¡lsins Ã¡n Ã¾ess aÃ° Ãhuga Ã¾Ã¡tt efnistaka og innihalds. Ã?Ã¡ mÃ¦tti frekar taka nÃ¡granna okkar Ã SvÃÃ¾jÃ³Ã°, Finnlandi og Noregi til fyrirmyndar. Eins og sagt er frÃ¡ Ã bÃ³kinni *Handbook of Easy Languages in Europe* frÃ¡ 2021 starfrÃ¦kja Ã¾eir bÃ³kaforlÃ¶g sem sÃ©rhÃ¦fa sig Ã ÃºtgÃ¡fu bÃ³kmennta Ã¡ einfÃ¶ldu mÃ¡li og stofnanir sem veita Ã¾eim aÃ°hald og stuÃ°ning.

RannsÃ³knarvinna

Ã?g hÃ³f rannsÃ³knarvinnu mÃna Ã¡ Ã¾vÃ aÃ° leggjast yfir tiltÃ¦kt kennsluefni Ã Ãslensku sem Ã¶Ã°ru mÃ¡li. Ã?Ã¡ las Ã©g stigveldisspÃ¡ Pienemanns um tileinkun annars mÃ¡ls sem byggir Ã¡ hugmyndum um stigbundna Ã¾rÃ³un Ã mÃ¡ltÃ¶ku barna. Ã?g skoÃ°aÃ°i sÃÃ°an hvernig MarÃa Anna GarÃ°arsdÃ³ttir og SigrÃÃ°ur Ã?orvaldsdÃ³ttir hafa notaÃ° kenningar hans Ã Ãslensku samhengi. NÃ¦st skoÃ°aÃ°i Ã©g gagnagrunninn *Klaki* eftir Bjarna Benedikt BjÃ¶rnssonar frÃ¡ 2018 sem inniheldur lista yfir Ã¾ann orÃ°aforÃ°a sem kemur fyrir Ã kennsluefninu: *Ã•slenska fyrir alla*, *Viltu lÃ¦ra Ãslensku*, *Learning Icelandic* og *Icelandic Online*. Auk Ã¾ess aÃ° skoÃ°a Ã¾essar bÃ¦kur og vefsÃÃ°ur fÃ©kk Ã©g aÃ°gang aÃ° Ã³Ãºtgefnu efni sem notaÃ° er viÃ° kennslu Ãslensku sem annars og erlends mÃ¡ls viÃ° HÃ¡skÃ³la Ã•slands, Waseda hÃ¡skÃ³la Ã TÃ³kÃ½Ã³ og hjÃ¡ RauÃ°a krossinum, Ã¾ar sem Ã©g hafÃ°i veriÃ° annars vegar aÃ°stoÃ°arkennari og hins vegar sjÃ¡lfboÃ°aliÃ°i. Ã?ar Ã¡Ã°ur, sumariÃ° 2017, hafÃ°i Ã©g unniÃ° rannsÃ³knarverkefni Ã Kaupmannahöfn undir leiÃ°sÃ¶gn BergljÃ³tar KristjÃ¡nsdÃ³ttur Ã¾ar sem Ã©g gerÃ°i samanburÃ° Ã¡ framboÃ°i Ã¡ bÃ³kmenntum annars vegar fyrir fÃ³lk sem leggur stund Ã¡ Ãslensku sem annaÃ° mÃ¡l og hins vegar fyrir fÃ³lk sem leggur stund Ã¡ dÃ¶nsku sem annaÃ° mÃ¡l. Ã?g kynnti mÃ©r sÃ©rstaklega bÃ³kaÃºtgÃ¡fu Bostrup, Gyldendal og Praxis. Ã?ess mÃ¡ einnig geta aÃ° Ã BA-ritgerÃ° minni fjallaÃ°i Ã©g um mÃ¡lfrÃ¦Ã°ikennslu Ãslensku og japÃ¶nsku sem annars mÃ¡ls Ã¡ Ã•slandi og Ã Japan. Ã?Ã¡ skoÃ°aÃ°i Ã©g **EvrÃ³purammann**

sÃ©rstaklega vel.

Eftir Ã¾essa forvinnu taldi Ã©g mig hafa Ã¶Ã°last gÃ³Ã°a tilfinningu fyrir mÃ¡ltileinkun og einkennum getustiganna A2 og B1. Ã?g hÃ³f Ã¾Ã¡ skapandi ritferli Ã¾ar sem Ã©g hafÃ°i getustigin Ã huga en gÃ¦tti Ã¾ess aÃ° formgerÃ° tungumÃ¡lsins fengi ekki meira vÃ¦gi en skÃ¡ldskapurinn. Ã?Ã¡ nÃ½tti Ã©g mÃna eigin reynslu og tungumÃ¡la- og menningarinnsÃ¦i, byggt Ã¡ Ã¾vÃ aÃ° hafa endurtekiÃ° bÃºiÃ° erlendis og lagt stund Ã¡ tungumÃ¡l, meÃ°vitaÃ° og Ã³meÃ°vitaÃ°. NÃ¦sta skref Ã ferlinu var aÃ° koma aftur aÃ° sÃ¶gunum mÃnum, skoÃ°a getustig Ã¾eirra nÃ¡nar og gera viÃ°eigandi breytingar Ã¡ mÃ¡lfrÃ¦Ã°i, setningargerÃ°, orÃ°avali og Ã¾ess hÃ¡ttar Ã samrÃ¦mi viÃ° frÃ¦Ã°in, til dÃ¦mis stigveldiskenningu Pienemanns og meistararitgerÃ° GÃsla Hvanndals Ã?lafssonar frÃ¡ 2016. Seinna bjÃ³ Ã©g tilgetustigskvarÃ°a til aÃ° geta greint sÃ¶gurnar nÃ¡nar innan ramma A2 til B1.

Greining og framsetning

MeÃ° **getustigskvarÃ°ann** minn Ã hÃ¶ndunum fÃ³r Ã©g aftur Ã gegnum allar sÃ¶gurnar, Ã Ã¾etta sinn til aÃ° greina getustig Ã¾eirra. Ã?g gaf hverri sÃ¶gu nÃºmer frÃ¡ 1 upp Ã 5. Ã?egar einstaka sÃ¶gur uppfylltu skilyrÃ°i nokkurra getustiga voru Ã¾Ã¦r flokkaÃ°ar meÃ° hÃ¦sta getustiginu sem Ã¾Ã¦r pÃ¶ssuÃ°u viÃ°. FlÃ³kiÃ° umfjÃ¶llunarefni og sÃ©rhÃ¦fÃ°ur orÃ°aforÃ°i (margrÃ¦tt eÃ°a huglÃ¦gt) vÃ³gu til dÃ¦mis Ã¾yngra en grundvallarorÃ°arÃ¶Ã° og einfaldar sagnir Ã framsÃ¶guhÃ¦tti nÃºtÃ°ar. Sem dÃ¦mi eru sagnir og setningargerÃ° Ã samrÃ¦mi viÃ° getustig 2 eÃ°a 3 Ã sÃ¶gunni *Afturhvarf*. HÃºn fjallar aftur Ã¡ mÃ³ti um loftslagsbreytingar og Ã¾vÃ er orÃ°aforÃ°inn sÃ©rhÃ¦fÃ°ur og innihaldiÃ° sÃ©rtÃ¦kt. Ã?vÃ var viÃ° hÃ¦fi aÃ° setja hana Ã¡ getustig 5. NiÃ°urstaÃ°a greiningarinnar var aÃ° Ã¡ getustigi 1 voru sjÃ¶ sÃ¶gur, Ã¡ getustigi 2 tuttugu og fimm sÃ¶gur, Ã¡ getustigi 3 Ã¾rjÃ¡tÃu og sjÃ¶, Ã¡ getustigi 4 tuttugu og sex og Ã¡ getustigi 5 sex. Ã?Ã³ Ã©g hafi ekki Ã¡kveÃ°iÃ° fyrir fram hversu margar sÃ¶gur vÃ¦ri viÃ°eigandi aÃ° hafa Ã¡ hverju getustigi endurspeglaÃ°i niÃ°urstaÃ°a greiningarinnar vel Ã¡setning minn um stigvaxandi lesefni innan A2- til B1-rammans. MÃ©r Ã¾Ã³tti Ã¾vÃ ekki Ã¡stÃ¦Ã°a til aÃ° lÃ©tta eÃ°a Ã¾yngja Ã¡kveÃ°nar sÃ¶gur sÃ©rstaklega Ã¾egar hingaÃ° var komiÃ°.

ViÃ° framsetninguna Ã¡ getustigunum fÃ©kk Ã©g innblÃ¡stur frÃ¡ bÃ³kinni *Kort fortalt: Danske prosatekster 1948â??1999* frÃ¡ 2000 sem inniheldur Ãºrval danskra smÃ¡sagna, meÃ°al annars *En Ã¦ggesnaps* eftir Tove Ditlevsen. SafniÃ° er Ã¦tlaÃ° nemendum meÃ° dÃ¶nsku sem annaÃ° mÃ¡l og til aÃ° auka aÃ°gengi Ã¾eirra aÃ° sÃ¶gunum eru Ã¾Ã¦r flokkaÃ°ar Ã fjÃ¶gur getustig meÃ° tilliti til innihalds og mÃ¡lfars. SÃ¶gurnar eru birtar Ã aldursrÃ¶Ã° en viÃ° hverja sÃ¶gu er tekiÃ° fram meÃ° tÃ¶lustaf frÃ¡ 1 upp Ã 4 hvaÃ°a getustigi hÃºn tilheyrir. Ã• *Ã•rstÃÃ°um* er sÃ¶gunum ekki raÃ°aÃ° upp eftir aldri eÃ°a getustigi heldur Ã¾ematÃskt eftir Ã¡rstÃÃ°unum fjÃ³rum. MeÃ° Ã¾vÃ vona Ã©g aÃ° lesendur velji sÃ©r sÃ¶gu sem vekur Ã¡huga Ã¾eirra Ã³hÃ¡Ã° getustigi og lÃ¦ri Ã¾annig eitthvaÃ° nÃ½tt Ã¡ skemmtilegan, Ã³Ã¾vingaÃ°an hÃ¡tt. Getustig hverrar sÃ¶gu er samt augljÃ³st af Ã¾eim fjÃ¶lda tÃ¡kna (1 til 5) sem finna mÃ¡ fyrir ofan hvern titil. HÃ¶nnun tÃ¡knanna endurspeglar hugmyndafrÃ¦Ã°ina um aÃ° lestur sÃ© til yndisauka; Ã¾ar sem tÃ¡knin virÃ°ast Ã fyrstu aÃ°eins hafa fagurfrÃ¦Ã°ilegt gildi, Ã¾Ã³ aÃ° Ã raun sÃ© gildi Ã¾eirra fyrst og fremst af hagnÃ½tum toga. Aftast Ã bÃ³kinni geta lesendur sÃÃ°an fundiÃ° yfirlit yfir hvaÃ°a sÃ¶gur tilheyra hvaÃ°a getustigi og Ã¾annig lesiÃ° bÃ³kina Ã¡ hefÃ°bundnari hÃ¡tt, ef svo mÃ¡ segja.

UmfjÃ¶llunarefni *Ã•rstÃÃ°a*

Auk Ã¾ess aÃ° stuÃ°la aÃ° aukinni tungumÃ¡laÃ¾ekkingu vonaÃ°i Ã©g aÃ° sÃ¶gurnar mÃnar myndu stuÃ°la aÃ° menningarlÃ¦si Ã¾annig aÃ° lesendur kynntust almennum gildum, skoÃ°unum og hefÃ°um Ã¡ Ã•slandi. Ã?g las mÃ©r til um hvaÃ°a gildi Ã•slendingar meta mest Ã bÃ³k Gunnars Hersveins

Ã?jÃ³Ã°gildin frÃ¡ 2010 og niÃ°urstÃ¶Ã°um FÃ©lagsvÃsindastofnunar HÃ¡skÃ³la Ã•slands Ãºr lÃ-fsgildakÃ¶nnuninni*European values study* frÃ¡ 2012. Ã?Ã³ fleiri gildi hafi veitt mÃ©r innblÃ¡stur eru gildin jafnrÃ©tti, virÃ°ing, lÃ½Ã°rÃ¦Ã°i, fjÃ¶lskylda, menntun, vinnusemi/dugnaÃ°ur og Ã-myndunarafl/skÃ¶pun hvaÃ° sÃ½nilegust Ã *Ã•rstÃÃ°um*. Ã?g fann til Ã¡byrgÃ°ar og taldi Ã¾aÃ° skipta miklu mÃ¡li aÃ° sÃ¶gurnar sÃ½ndu margbreytileika, aÃ° Ã¾Ã¦r viÃ°hÃ©ldu ekki neikvÃ¦Ã°um staÃ°alÃ-myndum og aÃ° sjÃ³narhorn sem flestra fengi aÃ° njÃ³ta sÃn. Ã?vÃ gÃ¦tti Ã©g Ã¾ess aÃ° sÃ¶gupersÃ³nur hefÃ°u Ã³lÃkan bakgrunn hvaÃ° varÃ°ar aldur, kyn, kynhneigÃ°, Ã¾jÃ³Ã°erni og svo framvegis. Til aÃ° auka skilning og aÃ°gengi lesenda *Ã•rstÃÃ°a* aÃ° vÃsunum og menningarlegum skÃ-rskotunum, er viÃ°auki aftast Ã bÃ³kinni Ã¾ar sem finna mÃ¡ frekari upplÃ½singar um Ãslenska siÃ°i, hefÃ°ir, fÃ³lk og annaÃ° sÃ©rÃslenskt sem kemur fyrir Ã sÃ¶gunum. ViÃ° gerÃ° hljÃ³Ã°bÃ³karÃºtgÃ¡fu *Ã•rstÃÃ°a* var einnig markmiÃ° aÃ° sÃ½na fjÃ¶lbreytileika. TÃ³lf lesarar, sex konur og sex karlar, Ã¡ Ã³lÃkum aldri og lÃfsskeiÃ°um voru Ã¾vÃ valdir til aÃ° lesa sÃ¶gurnar, Ã¾ar af tveir meÃ° Ãslensku sem annaÃ° mÃ¡l.

MarkhÃ³purinn

Ã?g fÃ©kk hugmyndina aÃ° Ã¾vÃ aÃ° skrifa *Ã•rstÃÃ°ir* Ã¾egar Ã©g var viÃ° japÃ¶nskunÃ¡m viÃ° Waseda-hÃ¡skÃ³la Ã TÃ³kÃ½Ã³. Ã• Ã¾eim tÃma hafÃ°i Ã©g Ã¶Ã°last tÃ¶luverÃ°a reynslu af tungumÃ¡lanÃ¡mi Ã¾ar sem Ã©g hafÃ°i bÃºiÃ° Ã DanmÃ¶rku sem barn, Ã BandarÃkjunum sem unglingur, veriÃ° Ã¡ mÃ¡labraut Ã menntaskÃ³la og lagt stund Ã¡ Ãslensku og japÃ¶nsku Ã hÃ¡skÃ³la. Ã?g hafÃ°i fundiÃ° hversu mikilvÃ¦gt Ã¾aÃ° er aÃ° hafa Ã¡hugaverÃ°ar sÃ¶gur Ã¡ viÃ°eigandi getustigi Ã¾egar maÃ°ur lÃ¦rir nÃ½tt tungumÃ¡l, sÃ¶gur sem eru einfaldar en jafnframt spennandi. Eftir aÃ° hafa kennt Ãslensku sem annaÃ° og erlent mÃ¡l Ã¡ttaÃ°i Ã©g mig Ã¡ Ã¾vÃ aÃ° Ã¾aÃ° var Ã¾Ã¶rf Ã¡ sÃ¶gum Ã¡ Ãslensku fyrir Ã¾ennan lesendahÃ³p og Ã¡kvaÃ° aÃ° skrifa mÃnar eigin. MeÃ° Ã¶Ã°rum orÃ°um er markmiÃ° *Ã•rstÃÃ°a* aÃ° koma til mÃ³ts viÃ° Ã¾Ã¶rfina fyrir sÃ¶gur Ã¡ einfÃ¶ldu mÃ¡li fyrir fullorÃ°na en aÃ°rir hÃ³par geta einnig notiÃ° gÃ³Ã°s af Ã¾eim, Ã¾ar Ã¡ meÃ°al fÃ³lk meÃ° lestrarÃ¶rÃ°ugleika eÃ°a meÃ° lesblindu. Ã?vÃ Ã¾Ã³ aÃ° efniÃ° sÃ© miÃ°aÃ° viÃ° lesendur meÃ° erlendan bakgrunn eru sÃ¶gurnar mjÃ¶g fjÃ¶lbreyttar og Ã¾vÃ Ã¦ttu flestir aÃ° geta fundiÃ° Ã¾ar eitthvaÃ° viÃ° sitt hÃ¦fi. Reynsla mÃn af Ã¾vÃ aÃ° bÃºa erlendis, lÃ¦ra tungumÃ¡l og setja mig inn Ã menningu Ã³lÃkra Ã¾jÃ³Ã°a hefur gert mig nokkuÃ° nÃ¦ma fyrir Ã¾vÃ sem einkennir Ãslenskt mÃ¡l og menningu. Ã• bÃ³kinni vek Ã©g athygli Ã¡ hversdagslegum aÃ°stÃ¦Ã°um og orÃ°alagi sem sumum gÃ¦ti Ã¾Ã³tt framandi. SÃ¶gurnar geta Ã¾vÃ ef til vill gefiÃ° Ã•slendingum nÃ½ja sÃ½n Ã¡ eitt og annaÃ° sem Ã¾eir hafa Ã¡Ã°ur tekiÃ° sem gefnu.

Heimildir

GÃsli Hvanndal Ã?lafsson (2015â??2016). *Grammar and linguistic structures at Level A1 of Icelandic* [meistararitgerÃ°]. Vrije hÃ¡skÃ³li.

KarÃtas Hrundar PÃ¡lsdÃ³ttir (2020). *Ã•rstÃÃ°ir: SÃ¶gur Ã¡ einfÃ¶ldu mÃ¡li*. Una ÃºtgÃ¡fuhÃºs.

KarÃtas Hrundar PÃ¡lsdÃ³ttir og SigrÃÃ°ur SigurjÃ³nsdÃ³ttir (2017). TungumÃ¡l tveggja eylanda: AÃ° hvaÃ°a leyti er japanska frÃ¡brugÃ°in Ãslensku? *Milli mÃ¡la* 9: 149â??164.

Pienemann, Manfred (1998). *Language processing and second language development: Processability theory.* John Benjamins.

SigrÃÃ°ur Ã?orvaldsdÃ³ttir og MarÃa GarÃ°arsdÃ³ttir (2013). Falltileinkun Ã Ãslensku sem Ã¶Ã°ru mÃ¡li. *Milli mÃ¡la* 5: 45â??72.

Mynd

Ã•rstÃÃ°ir Ã snjÃ³. KarÃtas Hrundar PÃ¡lsdÃ³ttir.